

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

aan de ouders. Het is echter in het adres-
ren van het kind zelf dat de uitdaging en de
mogelijkheid voor verandering zit.
In het werk met kinderen is het geen optie
om te schuilen achter theoretisch gejong-
leer. Eerder is de clinicus onvermijdelijk met
zijn hele lijf en zijn betrokken in de klini-
sche situatie. Om daarvan iets uit te druk-
ken hanteert Thomson-Salo hier de term
embodied of 'belichaamd'. Het doet denken
aan een videopresentatie van Lebovici over
de lichamelijke aanwezigheid van de analyti-
cus, het voelen van iets in het eigen lichaam,
dat op een bepaald moment een reactie
noodzaakt. In de discussies die hij hierover
heeft met collega's blijkt dit niet vanzelf-
sprekend. Het betreft iets dat de intuïtie
raakt, iets dat niet zomaar theoretisch te
vatten of te voorspellen is. Dit neemt echter
niet weg dat er heel wat boeiend en mis-
schien zelfs noodzakelijk theoretisch werk is
dat het klinische werk kan verankeren. Dit
lijkt dan ook het zwakke punt van het boek.
Er worden hier en daar wel meer recente
auteurs en ontwikkelingspsychologische
onderzoeken geciteerd die zeker relevant
zijn, maar een echte theoretische omkade-
ring ontbreekt. Dit zorgt ervoor dat het tot
het einde wat zoeken is naar de rode draad
en het boek vaak een wat losse verzameling
lijkt van verschillende thema's met betrek-
king tot dit onderwerp.

We kunnen wel een centrale boodschap des-
tilleren uit het boek en zijn vele klinische
beschrijvingen, namelijk de infans als sub-
ject en de mogelijkheid om via de psycho-
analytische praktijk dit subject te adrese-
ren. Of zoals Caroline Eliacheff (2000)
beschrijft in haar weergaloze kleine boekje *A
corps et à cris. Être psychoanalyste avec les
tout petits*:

[...] est que l'enfant, quel que soit son âge,
peut bénéficier de l'acte psychoanalytique
s'il souffre: il n'a pas à être considéré uni-
quement comme l'enfant-symptôme de la
pathologie familiale, il est lui même Sujet. Il

n'a pas seulement «droit à la parole»: cette
parole doit être entendue, «traitée» au sens
où l'on traite une information. Lorsque'il ne
parle pas, ou pas encore, son corps parle de
ses expériences passées et présentes (p. 54)¹.

Een verhaal dat zeker aandacht verdient dus
en klinici kan inspireren tot ver buiten het
analytische veld. Alleen jammer dat een
beter uitgewerkte en gestructureerde theore-
tische omkadering ontbreekt.

Literatuur

ELIACHEFF, C. (2000). *À corps et à cris. Être
psychoanalyste avec les tout-petits*. Parijs:
Odile Jacob.

Noot

- 1 Vrij vertaald: «[...] dat het kind, wat zijn leef-
tijd ook is, voordeel kan putten uit de psy-
choanalytische act als het lijdt: het moet niet
enkel beschouwd worden als het kind-symp-
toom van de familiale pathologie, het is zelf
Subject. Het heeft niet enkel «recht op spre-
ken», dit spreken moet gehoord worden,
«behandeld» in de zin waarin men informa-
tie behandelt. Voor zover het niet spreekt, of
nog niet spreekt, spreekt zijn lichaam van
zijn voorgaande en actuele ervaringen».

Karl Abraham beter begrepen?

Bespreking van

.....
Franco de Masi (2018). *Karl Abraham — At
the roots of analytic theory*. Vertaald uit het
Italiaans door Janice Parker. London:
Routledge. ISBN 978 1 78220 512 8, 87 pp.,
£ 14,49
.....

ANNA BENTINCK VAN SCHOONHETEN
.....

De afgelopen jaren is er een vrij constante
stroom van publicaties over Karl Abraham

verschenen. *Luzifer Amor*, het Duitse tijdschrift voor de geschiedenis van de psychoanalyse, heeft recentelijk voor de derde keer een themanummer aan hem gewijd en bij Karnac zijn de afgelopen jaren drie vertalingen van boeken over Karl Abraham verschenen. De eerste, een vertaling uit het Spaans van een boek van Isabel Sanfelieu (2014), is niet aan te bevelen, omdat het in het *Guinness Book of Records* kan vanwege de vele fouten; de tweede was een biografie van Abraham van Anna Bentinck van Schoonheten (2016); en de derde, in 2018 verschenen, is een vertaling uit het Italiaans van een boek van Franco de Masi over Abraham. Karnac is dit jaar overgenomen door Routledge. De redactie van dit boek is nog helemaal door Karnac gedaan, maar het is onder Routledge verschenen. Franco de Masi is een bekende psychoanalyticus en opleider in Milaan, die zeer regelmatig publiceert.

Abraham is jong gestorven: op 48-jarige leeftijd. Dat was een enorme slag voor Freud. De Masi begint zijn boek met uiteen te zetten dat hij Abrahams fundamentele bijdrage aan de klinische psychoanalytische theorie wil beschrijven, evenals zijn bijzondere band met Freud. Daarnaast stelt hij dat als Abraham was blijven leven en met de steun van Freud deze was opgevolgd als leider van de psychoanalytische beweging, het onoverbrugbare conflict tussen en Anna Freud en Melanie Klein nooit zo hoog zou zijn opgelopen. Daar heeft De Masi waarschijnlijk gelijk in. Als Abraham was blijven leven, was Klein ten eerste niet verhuisd naar Londen en ten tweede had Abraham dan zelf zijn eigen theorie uitgebouwd; nu heeft Melanie Klein dat gedaan.

De indeling van het boek is opmerkelijk. Het beschrijft kort Abrahams leven, zijn belangrijkste werken, de correspondentie met Freud en het wetenschappelijk belang van Abraham. Daarnaast is het geheel voorzien van 24 noten. Het grootste deel van de noten heeft dezelfde opbouw: in de tekst staat een stuk theorie van Abraham beschreven en in

de noot staat vervolgens hoe Klein hierop is doorgegaan. Dat is niet zo'n slechte methode, omdat zo duidelijk wordt onderscheiden wat van Abraham afkomstig is en hoe Klein daar later op heeft voortgeborduurd. Aan het eind van het boek houdt De Masi dit niet vol en worden Abraham en Klein door elkaar beschreven.

Freud is altijd de vader centraal blijven stellen, terwijl bij Abraham vanaf zijn beginjaren als psychoanalyticus rond 1908 de moeder centraal stond. Liefde en haat zijn niet verdeeld tussen de ouders, maar allebei gericht op de moeder. De vader was belangrijk en er was zeker rivaliteit met de vader, maar de moeder stond centraal. Hier speelde een sterke ambivalentie, waarbij de haat ging overheersen als er te veel teleurstellingen waren. De Masi noteert het uitgebreid, evenals Abrahams beschrijving van de ontwikkeling van de objectrelaties, die zo'n grote rol is gaan spelen in de psychoanalyse. Het grappige is dat De Masi er niet helemaal uitkomt met zijn beeld van Abraham. Aan de ene kant het oude beeld van Abraham als een trouwe volgeling van Freud, vooral een goed organisator en bijna een kloon van Freud. Aan de andere kant de modernere visie dat Abraham volstrekt origineel was maar er wel in slaagde dat binnen het raamwerk van de Freudiaanse psychoanalytische beweging te houden. De Masi beschrijft de ene keer het ene en de andere keer het andere.

De Masi benadrukt dat terwijl Freud in de tweede helft van zijn leven geen zwaardere gevallen meer behandelde, Abraham dat juist bij uitstek wel deed. Hij had veel ervaring met psychotische patiënten en was van mening dat die weliswaar met psychoanalyse behandeld konden worden maar dat een andere techniek vereist was. De setting is dezelfde maar de focus op de relatie met de analyticus en de overdracht is anders. Ieder dagelijks detail, vooral in de ontmoeting met de analyticus, moet gedetailleerd worden besproken.

Het is heel lastig om psychoanalytische boeken te vertalen. Het jargon lijkt eenvoudig te begrijpen maar is dat niet. In dit boek wordt Fliess consequent aangeduid met 'Fleiss', een slordigheid die de vraag oproept of de uitstekende redacteuren van Karnac al niet meer meewerkten aan deze uitgave. Maar het stuk over ejaculatio praecox was voor de vertaler duidelijk niet te begrijpen. Of was het al voor De Masi niet te begrijpen? Dat laatste kan ik me niet zo goed voorstellen. Abrahams stuk over ejaculatio praecox is uniek, omdat in de psychoanalytische literatuur de term weliswaar regelmatig valt, maar verhandelingen waarin de psychoanalyse wordt gebruikt om deze veel voorkomende potentiële stoornis te begrijpen vrijwel afwezig zijn.

Abraham zag ejaculatio praecox als een narcistische stoornis. Wat in het boek van De Masi beschreven wordt, is dat de man liever op de vrouw plast dan dat hij geslachtsgemeenschap met haar heeft. Abraham beschrijft dat over het hoofd gezien wordt dat de lustbeleving zo'n grote rol speelt. De stoornis is terug te voeren op de narcistische fase, waarin het kind ontvangt — in dit geval bewondering — zonder nog iets terug te hoeven geven. Bewondering bij het plassen, waarbij ook de moeder benat wordt. Nog niet gecontroleerd plassen zou overeenkomst vertonen met de ongecontroleerde zaadlozing, waarbij onbewust ook bewonderd worden een centrale rol zou spelen. Het laatste deel van het boek valt wat tegen. Het hoofdstuk met Abrahams *scientific contribution* kent veel herhalingen met voorgaande hoofdstukken. In het laatste hoofdstuk over het depressiebegrip bij Freud en Abraham geeft De Masi zich onvoldoende rekenschap van de fundamentele verschillen tussen Abraham en Freud op dit punt (zie ook: Bentinck van Schoonheten, 2018). Concluderend: de eerste hoofdstukken van het boek van De Masi geven een helder overzicht van het werk van Karl Abraham. De laatste hoofdstukken vallen tegen door her-

halingen en onvoldoende uitdiepen van de verschillen tussen Freud en Abraham.

Literatuur

- BENTINCK VAN SCHOONHETEN, A. (2016). *Karl Abraham: A biography*. Londen: Karnac.
 BENTINCK VAN SCHOONHETEN, A. (2018). Karl Abrahams Platz in der Geschichte der Psychoanalyse. *Jahrbuch der Psychoanalyse*, 76.
 SANFELIEU, I. (2014). *Karl Abraham: The birth of object relations theory*. Londen: Karnac.
 KARL ABRAHAM III – QUELLEN UND DOKUMENTE (2018). *Luzifer-Amor, Heft 61*.

Psychotisch in de USA: psychoanalyse of opsluiting?

Bespreking van

- David L. Downing & Jon Mills (Eds.). (2017). *Outpatient treatment of psychosis — Psychodynamic approaches to evidence-based practice*. Londen: Karnac Books. ISBN 9781782203346, 288 pp., € 33,85

LUT DE RIJDT

Outpatient treatment of psychosis is een interessant boek, omdat het het idee onderuit haalt dat in de Verenigde Staten psychosen alleen medicamenteus of met cognitieve gedragstherapie behandeld worden. Ook al beschouwen alle auteurs psychosen als een therapeutisch bewerkbare problematiek, ze problematiseren de term schizofrenie niet. Downing bespreekt de invloed van de politiek op de organisatie van de geestelijke gezondheidszorg. In 1963 stelde de *Community Mental Health Act* sociale factoren centraal bij de behandeling van psychosen. Hierdoor kregen ervaringsdeskundigen een plaats in de multidisciplinaire teams. Later werd er minder geld vrijgemaakt voor de